

D. Salamon, Leszek Poleszak

"Serce Zbawiciela : kult
Najświętszego Serca Jezusowego :
1878-2009", Leszek Poleszak, Kraków
2010 : [recenzja]

Symposium 14/1(19), 196-201

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

itą, który jest zakorzeniony w tradycji kontynentu europejskiego, natomiast spory kawałek swojego życia, bo ponad 40 lat, spędził w Indiach. To przykład, jakimi drogami chadza dzisiaj teologia i jakie osoby i tematy wciąga w swoją orbitę. Należy wyrazić nadzieję, że zaprezentowana publikacja ukaże się w polskim przekładzie, tak by jak największe grono czytelników, także w Polsce, mogło skorzystać z owocu wnikliwych poszukiwań jej autora.

ks. Robert Ptak SCJ

ks. LESZEK POLESZAK SCJ, *Serce Zbawiciela. Kult Najświętszego Serca Jezusowego w Zgromadzeniu Księży Najświętszego Serca Jezusowego (1878-2009)*, Kraków 2010, ss. 413.

W Wydawnictwie Księży Sercanów DEHON ukazała się kolejna książka ks. Leszka Poleszaka SCJ poświęcona Bożemu Sercu, pt. *Serce Zbawiciela. Kult Najświętszego Serca Jezusowego w Zgromadzeniu Księży Najświętszego Serca Jezusowego (1878-2009)*. Poprzednio w ramach tej tematyki ukazały się jego pozycje: *Serce Zbawiciela. Wokół litanii do Najświętszego Serca Pana Jezusa*; *Serce Jezusa w dokumentach Kościoła*; *Serce Jezusa niezgłębione źródło miłości Boga* oraz *Intronizacja Najświętszego Serca Jezusowego*.

Najnowsza publikacja ks. Poleszaka, prócz rozdziału poświęconego teologii kultu Najświętszego Serca Jezusowego, zasadniczo jest poświęcona obecności tego kultu w życiu i dokumentach Zgromadzenia Księży Sercanów. Ta obszerna pozycja (ponad 400 stron!) omawia kolejno zarys historii kultu Serca Jezusowego w Zgromadzeniu, teologię tego kultu, następnie obliczając jako naśladowanie ofiary Chrystusa, wynagrodzenie jako istotny element tego kultu, a w końcu jego wymiar apostołski.

Autor, jako wytrawny teolog i bardzo rzetelny badacz, dokonał wnikliwej analizy bogatych źródeł, zarówno spuścizny o. Leona Dehona, założyciela Zgromadzenia Księży Sercanów, jak i bogatej dokumentacji jego Zgromadzenia od założenia do czasów współczesnych oraz dokumentów magisterium Kościoła i publikacji teologicznych

poświęconych teologii i duchowości Bożego Serca. Ten bogaty materiał źródłowy, a przede wszystkim jego rzetelne i dogłębne opracowanie wpłynęły na bardzo wysoką ocenę wartości tej publikacji. Jak pisze ks. prof. dr hab. Stanisław Urbański: „Rozprawa ks. Poleszaka jest pracą pionierską na arenie nie tylko polskiej, ale i europejskiej teologii duchowości. Jest pracą oryginalną, ponieważ wyraźnie ukazuje, że kult Najświętszego Serca Jezusowego może się rozwijać w pełni na kanwie rozwoju życia duchowego chrześcijanina, które powadzi do doświadczenia miłości Boga (...)”. Ksiądz Urbański wyraża też opinię, że praca ta, jako integralna synteza doktryny kultu Serca Jezusowego, może być bardzo dobrym podręcznikiem dla wszystkich zainteresowanych teologią tego kultu.

Jakie są zasadnicze tezy tej cennej publikacji?

Przede wszystkim autor stwierdza, że kult Serca Jezusowego jest mocno zakorzeniony w całej tradycji Zgromadzenia. Życie wynagrodzenia i ofiarnej miłości wyrażone w dążeniu do zjednoczenia z ofiarą Chrystusa i Jego postawą *Ecce venio* stało się rysem charakterystycznym duchowości Zgromadzenia.

Tezę tę uzasadnia, pokazując najpierw źródła inspiracji do życia kultem Serca Jezusowego u założyciela Zgromadzenia Księża Sercanów, o. Leona Dehona. Jak wynika z przeprowadzonych badań, o. Dehon odkrył miłość Boga zwłaszcza w Piśmie Świętym, a w szczególności w pismach św. Jana. Tam objawione jest najpełniej Serce Jezusa jako najważniejszy symbol miłości obłacyjnej, wciąż gotowej do daru z siebie. To Serce otwarte na krzyżu jest równocześnie ujawnieniem tego, jakie ma być serce człowieka, a w ten sposób objawia również drogę do świętości. Dla o. Dehona cała Tradycja, najpierw u ojców Kościoła, a potem w nauczaniu Magisterium potwierdza, że kult Serca Bożego jest wciąż obecny w Kościele i nie jest to sprawa przejściowej mody. Duchowość wynagradzająca Zgromadzenia wypracowana przez Założyciela w dużej mierze jest odzwierciedleniem prądów duchowych XIX-wiecznej Francji oraz wpływów objawień z Paray-le-Monial. Stąd Założyciel w kulcie Najświętszego Serca akcentuje takie elementy, jak ofiarowanie z miłości, obłacja, wynagrodzenie i apostołstwo.

W centrum uwagi pozostaje dla niego idea wynagrodzenia. Otóż źródłem i sednem wynagrodzenia jest dla o. Dehona miłość Boża, promieniująca z Serca Chrystusa, która oczekuje na przyjęcie i odwzajemnienie. W tym kontekście kult Serca Bożego ma tu podwójny wymiar: duchowy – ukazywane jest Serce Jezusa w postawie oblacji, oraz społeczny – przyjęcie miłości Boga objawionej w Jego Sercu uzdrawia życie społeczne. Z doświadczenia Jezusowej miłości rodzi się wynagrodzenie jako odpowiedź na wzgardzoną miłość, wdzięczność za nią, dar z siebie, pełnienie woli Bożej, również walka z grzechem. Z tego doświadczenia wiary płynącej z kultu Bożego Serca zrodziła się u Założyciela idea powołania do życia instytutu wynagradzającego. W nim miała się realizować jego apostołska gorliwość i eucharystyczna duchowość.

Wiele miejsca autor poświęca kształtowaniu się kultu Serca Bożego w historii Zgromadzenia. Po wnikliwych analizach wyróżnia dwa zasadnicze etapy rozwoju tego kultu. Do pierwszego należy zaliczyć życie założyciela o. Dehona i dzieje Zgromadzenia do II Soboru Watykańskiego. W tym okresie kult Serca Jezusowego nosi wyraźne znamiona nadane przez założyciela oraz przez jego następców. Drugi etap rozpoczyna się wraz z II Soborem Watykańskim, obejmuje lata posoborowe i trwa do dziś (publikacja obejmuje okres do 2009 roku). Są to czasy przełomu. Najpierw następuje kryzys tożsamości, w tym samej istoty kultu Bożego Serca. Z czasem zostaje on przewyciężony i odtąd bardziej akcentowany jest wymiar apostołski duchowości sercańskiej, jej wymiar społeczny, zwłaszcza podczas misji i rekolekcji, oraz sama działalność społeczna. W teologii zwraca się większą uwagę na biblijne źródła kultu. Wierność charyzmatowi Założyciela, którego istotą pozostaje niezmiennie kult Najświętszego Serca Jezusowego jako odpowiedź na miłość Boga, jest stałym wyzwaniem dla uczniów o. Dehona. Kult ten wciąż jest wyznacznikiem żywotności Zgromadzenia. Tak stanowią aktualne dokumenty Zgromadzenia, które zostały dostosowane do wymogów II Soboru Watykańskiego. Ostatecznie okazuje się, że duchowa tożsamość tego Zgromadzenia pozostała ta sama. Jest to bardzo cenna konkluzja dla samych sercanów.

Mocnym atutem publikacji jest precyzyjne wyjaśnienie teologii kultu Serca Jezusowego. Jest to istotne w tym sensie, że nie zawsze

kult ten był właściwie rozumiany, a stąd rodziły się różne wątpliwości i obawy. Kult zmierza do poznania Osoby Jezusa, odkrycia Jego miłości, która najbardziej staje się widoczna w znaku Jego Serca przebitego na krzyżu. Podstawą boskiego kultu, jaki Kościół oddaje Sercu Zbawiciela, jest zjednoczenie natury Bożej i ludzkiej w Chrystusie. Przedmiotem i centrum tego kultu jest najpierw sama Osoba Słowa Wcielonego, a symbolem Jej miłości jest Serce. Jako najszlachetniejsza część Jezusowego Ciała Serce związane zostało istotowo z Osobą Słowa Bożego. A zatem Sercu Jezusa należy się kult uwielbienia, jakim Kościół czci samą Osobę Chrystusa. W kulcie Serca Jezusowego podkreślamy więc jego wymiar chrystocentryczny, a nie jedynie fizyczne serce.

Autor omawia również charakterystyczne dla Zgromadzenia elementy kultu Serca Jezusowego: obłację, wynagrodzenie oraz przepowiadanie królestwa Bożego. Pierwszy z nich, obłacja, jest rozumiany jako usposobienie ofiarne (gotowość, dyspozycyjność) i pragnienie złożenia ofiary wraz z Chrystusem. Usposobienie to prowadzi do samego aktu ofiary, czyli immolacji. Obydwie te dyspozycje, czyli obłację i immolację łączy w jedno miłość. Na życie duchem obłacji składają się ślub żertwy oraz bezinteresowna miłość; duch obłacji jest obecny we współczesnych dokumentach Zgromadzenia, w których występuje pod nazwą „profesja czystej miłości”. Realizacja ducha obłacji zawiera się w dyspozycyjności i zdaniu się na Boga. Pojęcie to, jak konkluduje autor, wymaga jednak odkrycia na nowo, ponieważ odeszło nieco w zapomnienie, a stanowi jedno z kluczowych zagadnień dla życia i duchowości współczesnych sercanów i osób, którym nieobcy jest kult Bożego Serca. Z kolei wynagrodzenie to główny element kultu Serca Bożego. Jego źródłem jest doświadczenie miłości Boga, na które człowiek pragnie odpowiedzieć poprzez włączenie się w wynagradzającą ofiarę Chrystusa. Współcześnie jest ono rozumiane jako przyjęcie Ducha Świętego i otwartość na Jego natchnienia. I wreszcie apostołstwo, czyli głoszenie królestwa Bożego poprzez różne formy działalności duszpasterskiej i społecznej, aby pomóc ludziom odkrywać miłość Boga poprzez ukazanie Serca Zbawiciela jako jej źródła. To przypomnienie i wyjaśnienie w świetle aktualnej teologii Zgromadzenia zasadniczych elementów duchowości sercańskiej jest cen-

nym przyczynkiem do lepszego odczytania własnego charyzmatu zarówno przez współczesnych sercanów, jak i całej duchowej rodziny sercańskiej.

Interesujące jest to, w jaki sposób autor uzasadnia aktualność podjętej tematyki, czyli kultu Serca Jezusowego. Stwierdza przede wszystkim, że jest on odpowiedzią na pragnienia i oczekiwania ludzkich serc; jest też ważną drogą ukazywania sensu ludzkiego życia, które spełnia się w miłości. Kult Serca Bożego stanowi punkt wyjścia dla przemiany ludzkiego serca na wzór Serca Bożego, pomaga przyjąć właściwą hierarchię wartości w życiu przez podkreślenie wagi modlitwy, prymatu miłości i celu życia, jakim jest zjednoczenie z Bogiem.

W swojej konkluzji autor akcentuje konieczność rozwoju życia duchowego. To ono prowadzi do doświadczenia miłości Boga oraz warunkuje rozwój kultu Serca Jezusowego. To z modlitwy kontemplacyjnej ostatecznie rodzi się wartościowe działanie. Rozwój teologii kultu uwarunkowany jest ciągłym odkrywaniem źródeł biblijnych oraz pogłębianiem duchowości obłacji, pomocnej na drodze do świętości zakonników oraz dla owocnego apostołstwa.

Warto jeszcze zwrócić uwagę na bogatą bibliografię dotyczącą kultu Serca Jezusowego, która jest cennym atutem tej publikacji. Jest ona podzielona na pięć części. W sposób nieformalny można by ją jednak podzielić na źródła spoza Zgromadzenia, które zgromadzone są w trzech częściach: I. Dokumenty Kościoła i nauczanie papieży, IV. Opracowania dotyczące kultu Najświętszego Serca Jezusowego oraz V. Literatura pomocnicza. Zebrana tu literatura może stanowić bogate źródło dla wszystkich, którzy poszukują uniwersalnych źródeł poświęconych kultowi Serca Jezusowego. Natomiast pozostałe części: II. Dokumenty Zgromadzenia (bibliografia Założyciela, oficjalne dokumenty kurii generalnej, kapituł, przełożonych generalnych) i III. Opracowania członków Zgromadzenia, należą do spuścizny Zgromadzenia Księży Sercanów i będą pomocne przede wszystkim dla samych sercanów. Niemniej również źródła tam nagromadzone mogą być przydatne dla bardziej wnikliwych badaczy spoza Zgromadzenia.

Czy publikacja ma jakieś słabsze strony? Trudno takie znaleźć. Od strony treściowej książka stanowi niewątpliwie cenny wkład w teologiczną refleksję nad kultem Bożego Serca, co zresztą zostało mocno zaakcentowane przez recenzentów. Jest również fachowo i starannie przygotowana od strony wydawniczej (twarda oprawa, trafna ilustracja na okładce, dobra redakcja i łamanie tekstu). Można jedynie mieć pewne wątpliwości, pytania dotyczące samego układu książki, wzajemnej relacji poszczególnych zagadnień w stosunku do siebie. Z treści książki wynika, że po części historycznej autor omawia najpierw ogólnie teologię kultu Serca Jezusowego, a następnie przechodzi do omówienia istotnych form tego kultu, jakie obecne są w duchowości sercańskiej (obłacji, wynagrodzenia i apostołstwa). Z pewnością taki tok prezentacji tej problematyki jest uzasadniony, jednakże nie wynika on w sposób klarowny z planu rozprawy. Wydaje się, że nieco obszerniejsze wyjaśnienie konstrukcji treściowej publikacji rozwiąłoby te wątpliwości.

Reasumując, należy stwierdzić, że książka stanowi cenny przyczynek do zgłębiania teologii kultu Serca Jezusowego i chociaż zasadniczo omawia teologię kultu w Zgromadzeniu Księży Sercanów, to jednak przez to, że daleko wykracza poza ramy tej teologii, może być lekturą pomocną dla wszystkich osób zakonnych i świeckich, które pragną pogłębić zarówno swoją wiedzę, jak i więź z Bożym Sercem.

ks. Dariusz Salamon SCJ

Sprawozdanie z sympozjum naukowego *Co Bóg złączył...*
Nierozzerwalność małżeństwa – między teorią a praktyką życia
Stadniki, 9 listopada 2010 roku

We wtorek, 9 listopada 2010 roku, w auli Wyższego Seminarium Misyjnego Księży Sercanów w Stadnikach odbyło się sympozjum naukowe zatytułowane *Co Bóg złączył... Nierozzerwalność małżeństwa – między teorią a praktyką życia*. W imieniu organizatorów sympo-